

ques o esculls, que *volen fretà* (i a propòsit dels mòts marins): entenen 'sortir tant que la nau hi passi a frec' i 'aflorar (fora de l'aigua)', i vaig entendre que podien usar-ho en un sentit i en l'altre. En tot cas, Saisset l'usa sovint amb valors generals, tant com els del fr. *frotter* 'fregar', 'refregar-se': «de pler, los companys se *fretaven* les màs» (*Perpiny.*, p. 48), «lo meu enemic vén per m'ofèrir el combat / --- / nos escupim pels dits, nos los *fretem* de sorra, / marxant cap acatà, tots nos espim / --», «com el gos era un gossàs / --- / el llop se va pensar: — nos *fretem* pas amb ell, / belleu m'hajaria la pell!» (*Catal. d. Ross.*, 142.23), i ja Grandó anotava *fretar* «fregar fortament, *frotter*» (*MiscFabra*, 192).⁵

En llengua d'oc, com vaig indicar en el meu estudi,¹⁵ el mot es presenta més copiosament documentat que en català, ja hi apareix en textos del S. xiv (o xv), i avui hi té extensió compacta en tot el domini lingüístic: rodanès *freto* «rossée» (Mistral), Albigès *fretadou* «frottoir, linge pour se frotter la tête et le corps»²⁰ (Gary), roergàs «*fretà*: frotter ---» (Vayssier), girondí «*fretà*: frotter, affreter» (Moureau, *La Teste*), Carci *fretà* «frotter», *freto*, *fretado* «rossée», *freto* «pain frotté d'ail», b. llem. *fretà* «frotter, nettoyer» (Béronie-Vialle). I observem que en tots aquests parlars (llevat ²⁵ La Teste) -CT- > dóna -cb- mai -l-, i que el mateix (o bé almenys -it-) hem d'esperar en els testimonis medievals. En fi ja vaig indicar que la mateixa impossibilitat fonèrica es presenta en els dialectes d'oïl, sense excloure'n els de la Suïssa francesa: i allí, a Fribourg, ja apareix *freta* 'cop' en el S. xvi, com va assenyalar Aebischer (*ARom.*), car en francoprovençal partint de *FRICTA hauríem de tenir **fretti* o coses anàlogues.⁶

Frotar, gallicisme recent i poc generalitzat en català ³⁵ [Lab. 1839], ve del fr. *frotter* id [S. xii], del qual ja dono en el mateix article una explicació suficient, com a resultat de l'encreuament del nostre mot, fr. ant. i dial. *freter*, amb l'onomatopeia *fróler*. ¿Valdria la pena de restaurar a la llengua comuna l'ús de *fretar*?⁴⁰ Ni és un disbarat ni m'hi faria fort.

Fratàs, *fratassar* semblen ser derivats de *frotar*, propagats des del català al castellà de la construcció, veg. *DECH* II, 915a24-41 (veg. allà els detalls).

¹ Cap que l'amarra a terra, tot restant l'embarcació en mar. — ² Forma ultracorregida per *senals*: corda que el lliga a l'arbre de la nau. — ³ També *frete* cn rima amb tres altres subjuntius de verbs en -etar o -etre en el Torcimany (1390). — ⁴ Mot negligit totalment pels lexicògrafs, fins que el vaig assenyalar el 1943 en la *RFH* vi, 141, d'on el recull *AlcM*. Manca en els glossaris mariners d'Amades-Roig (*BDC* xxii, xiv) i de Flores (*Misc. Fabra*, 309-348); en Lab., Bulbena, *DAG.*, *DFA.*, etc.; en Escrig 1851 i *Damen*. El mot heràldic *fretes* i *fretar*, castellà, el dóna com a propi com si fos català *SLitCosta* (d'on el treu Vogel), en castellà és pres del mot francès (com indico en la nota 5 del *DECH*), relacionat només indirectament amb el nostre mot. Ignorem d'on treuen el mot el *Tresor* de Griera i l'Escrig-Llom-⁶⁰

bart (1887, dicc. de MGadea, però manca en Escrig 1851, Carles Ros i Sanelo), ço que no serveix de res tractant-se de recopilacions tèrboles o barrejadisses que no sabem d'on el treuen. — ⁵ D'altra banda no es veu l'aigua clara en un romanço relatiu a 1794 (o 1822?) recollit a les Guillerries «tingueren gran batalla - contra dels emigrants: / emigrants orgullosos, - que'ns volien *fletà*, / sé amos d'esta plassa - portant lo sabre en mà», *MilàF (Romillo)*, 103.5): sembla 'apallissar' o 'maltractar', i no fóra impossible d'arribar-hi des de 'refregar' (cf. fr. *rosser*), si bé la -l- ens fa relativa nosa. En canvi en un passatge de *Seidia*, si és el cast. *fletar* 'noliejar', és la -r- la que ens fa certa nosa: «--- de no fer naufrage / la nau feble en què hem *fretat* nostre destí / ---» (p. 200): ho ignorem majorment en tant que el seu autor GaGirona no en diu res en el seu vocab. del Maestrat. És sabut que *flete*, *fletar*, són castellanismes valencians, recollits i blasmatats per CROS, Sanelo, etc., en lloc de 'nòlit', 'noliejar'. Però això no acaba d'aclarir aquestes petites qüestions. Més que més tenim en compte que en el catalanisme nàutic (que vaig documentar amplament a Amèrica en el meu treball) hi ha també localment accs. que semblen tirar per aquesta banda: a Santo Domingo *flete* és «discusión» i «apuesta» i *fletación* «persona delicada y falta de complexión» ultra «fricción» (Brito). — ⁶ Juret hi afegeix altres dades en el mateix sentit, de la banda del FrancComtat: *Pierrecourt förtè* «peigner le chanvre», Provençhere *fretà* id., Serqueix *faertú* «l'ouvrier qui peigne le chanvre», *pyé d fró* «le chanvre le plus grossier», Rougement *fertá* «presser le chanvre sur un ancien instrument pour en enlever l'écorce rugueuse» (*ZRPh*. xxxviii, 176) (i encara venec. *fraton* «polisson»?).

Fregida, *fregidina*, *fregidura*, *fregim*, *freginada*, V. *fregir* *Freginal*, V. *farratge*

FREGIR, del ll. FRIGÈRE id. □ 1.ª doc.: S. xiv.

AlcM el troba en un doc. mallorquí d'aquesta centúria i en un tractat del S. xv. *Els Rims* de Jacme Marc (268, 1109, 1325) i el *Torcimany* d'Aversó (1479, 1837, 452) donen uns infinitius *friger* i *sofriger*, accentuats en la *i* (formes arcaiques o occitanitzants) i les formes verbals *frig*, *friga* i *frita*, sense explicació de sentit; «*Frigir*: frigere» en el *Li. Eleg.* del val. JnEsteve (h-2). En el *Vocab. Cat-Alemanya* de 1502 figuren *fregit* i *fregir* (§§ 2547, 1547) traduïts «geröst» i «rösten»; Busa-N. «*fregir* en la paella: frigere» (C-VIII-3.21); OPou: «*fregit*: frixus» (darrere *rostit*) i en el capítol DE CUYNAR *fregir* «frigere» precedeix «cosa socarrada a la paella» (*TbPu.*, 191, 224). D'ús general en tot el domini fins avui, i sense variació fonètica, car fins a les comarques del NO., on la fonètica local faria esperar -yi- (> í) de -gi-, les influències analògiques i foranes (cat. central, llatí) han fet que es restablís la -z-: *freži* (Tor, Àreu, Tavassan, 1932-4). Les úniques diferències estan en la conjugació, que era del tipus «fort» en català antic, i del feble avui en català central,